més LLIBRES

UNA EDUCACIÓ

Tara Westover

Traducció d'Anna Torcal i Salvador Company

1

ESCOLLIR EL BÉ

El meu record més intens no és un record. És una cosa que vaig imaginar, i que més tard vaig recordar com si hagués succeït. El record es va formar quan jo tenia cinc anys, just abans de fer els sis, a partir d'una història que el meu pare va explicar amb tant de detall que els meus germans, la meva germana i jo havíem inventat la nostra pròpia versió cinematogràfica, amb tiroteig i crits. La meva tenia grills. Aquest és el so que sento mentre la meva família s'apinya a la cuina, amb els llums apagats, amagant-se dels federals que han envoltat la casa. Una dona allarga la mà buscant un got d'aigua i la lluna n'il·lumina la silueta. Un tret ressona com l'esclafit d'un fuet i ella cau. En el meu record sempre és la mare la que cau, i porta un nadó en braços.

El nadó no té cap sentit –soc la més menuda dels set fills de la meva mare–, però, com he dit, res d'això no va passar.

Un any després que el pare ens expliqués aquella història, ens vam aplegar un vespre per sentir-li llegir en veu alta una profecia sobre Emmanuel al llibre d'Isaïes. Va seure al nostre sofà color mostassa amb una gran Bíblia oberta a la falda. La mare era al seu costat. La resta de nosaltres estàvem escampats per l'estarrufada catifa marró.

–El noi menjarà mel i mató –va brunzir el pare en veu baixa i monòtona, esgotat després d'un llarg dia arrossegant ferralla– així que sàpiga rebutjar el mal i escollir el bé.

Hi va haver una pausa llarga. Sèiem en silenci.

El meu pare no era un home alt, però era capaç d'imposar-se en una cambra. Tenia presència, la solemnitat d'un oracle. Tenia les mans gruixudes i colrades –les mans d'un home que havia treballat dur tota la seva vida– i aferraven la Bíblia amb fermesa.

Va llegir el fragment en veu alta un segon cop, després un tercer, després un quart. Amb cada repetició el to de la veu pujava més. Els seus ulls, que uns instants abans estaven inflats de fatiga, ara estaven oberts de bat a bat i alerta. Aquí hi havia una doctrina divina, deia ell. Ho consultaria amb el Senyor.

El matí següent, el pare va eliminar la llet, els iogurts i el formatge de la nevera, i aquell vespre, quan va tornar a casa, portava el camió carregat amb gairebé dos-cents litres de mel.

–Isaïes no diu què és dolent, si el mató o la mel –va dir el pare, somrient mentre els meus germans arrossegaven els pots blancs cap al soterrani–, però si preguntes, el Senyor t'ho dirà!

Quan el pare va llegir el versicle a la seva mare, ella se li va riure a la cara:

–Tinc uns penics a la cartera –va dir–. Val més que els agafis. Serà tot el que en trauràs.

L'àvia tenia un rostre prim i angulós, i una botiga enorme de bijuteria índia falsa, tota en plata i turquesa, que li penjava en manolls dels dits i el coll llargaruts. Com que vivia turó avall des de la nostra perspectiva, prop de la carretera, li dèiem Àvia-turó-avall. Això era per distingir-la de la mare de la nostra mare, a qui dèiem Àvia-allà-al-poble, perquè vivia uns vint-i-cinc quilòmetres al sud, a l'únic poble del comtat, que tenia un sol semàfor i una sola botiga de queviures.

El pare i la seva mare es portaven com dos gats a qui han amarrat per la cua. Podien parlar durant una setmana i no posar-se d'acord en res, però estaven lligats per la seva devoció cap a la muntanya. La família del meu pare havia estat vivint

a la base del Buck's Peak durant mig segle. Les filles de l'àvia s'havien casat i s'havien mudat, però el meu pare hi va romandre, va construir una casa groga i malforjada, que no acabaria mai del tot, turó amunt respecte de la casa de la seva mare, a la base de la muntanya, i va muntar un abocador –un de molts– al costat de la gespa impecable d'ella.

Discutien cada dia, sobre la brutícia de l'abocador, però més sovint sobre nosaltres, els nens. L'àvia pensava que hauríem d'anar a l'escola i no, com afirmava, «vagar per la muntanya com uns salvatges». El pare deia que l'escola pública era un truc del govern per apartar els nens de Déu. «Seria com lliurar els meus fills al dimoni en persona», va dir, «si els enviés carretera avall fins aquella escola».

Déu va dir al pare que compartís la revelació amb la gent que vivia i conreava la terra a l'ombra de Buck's Peak. El diumenge, pràcticament tothom s'aplegava a l'església, una capella pintada del color del noguer just al costat de la carretera, amb el típic campanar petit i contingut de les esglésies mormones. El pare acorralava els pares a mesura que sortien dels bancs del temple. Va començar amb el seu cosí Jim, que escoltava amablement mentre el pare brandava la Bíblia i explicava com era de pecaminosa la llet. En Jim va somriure i llavors va donar-li al pare uns copets a l'espatlla tot dient-li que cap Déu just privaria l'home de gelat casolà de maduixa una calorosa tarda d'estiu. La dona d'en Jim va estirar-lo del braç. Mentre s'esmunyia lluny de nosaltres, vaig captar una oloreta de fems. Llavors ho vaig recordar: l'enorme granja lletera que hi havia un quilòmetre i mig més enllà de Buck's Peak era la d'en Jim.

Des que el pare va començar a predicar contra la llet, l'àvia en va atapeir la seva nevera. Ella i l'avi només en prenien de desnatada, però molt aviat allà n'hi va haver de totes: semi,

sencera, fins i tot amb xocolata. Semblava que cregués que era una línia important que calia mantenir.

L'esmorzar es va convertir en una prova de lleialtat. Cada matí, la meva família seia al voltant d'una gran taula de roure vermell restaurada i menjava, o una barreja de set cereals, amb mel i melassa, o creps de set cereals, també amb mel i melassa. Com que n'érem nou, les creps no estaven mai cuites del tot. No m'importava menjar cereals si els podia mullar amb llet, deixant que la crema es barregés amb la molta i es filtrés entre els grànuls, però arran de la revelació ens els havíem de prendre amb aigua. Era com menjar un bol de fang.

Va ser poc després que vaig començar a pensar en tota aquella llet fent-se malbé a la nevera de l'àvia. Llavors vaig agafar el costum de saltar-me l'esmorzar tots els matins i anar directa al graner. Donava el menjar als porcs i omplia l'abeuradador de les vaques i els cavalls, després saltava la tanca del corral, feia la volta al graner i travessava la porta lateral de l'àvia.

Un d'aquells matins, mentre jo seia al taulell mirant com l'àvia omplia un bol de flocs de blat de moro, em va dir:

–Que t'agradaria anar a l'escola?

–No m'agradaria –vaig dir.

–Com ho saps? –va bordar–. Mai ho has provat.

Va vessar la llet i em va fer a mans el bol. Després va seure al taulell, just enfront meu, i em va observar mentre em ficava cullerades a la boca.

–Demà marxem a Arizona –em va explicar, però jo ja ho sabia. L'avi i ella sempre marxaven a Arizona quan el temps començava a canviar. L'avi deia que era massa vell per als hiverns d'Idaho. Amb el fred li feien mal els ossos.– Lleva't molt i molt d'hora –va dir l'àvia–, al voltant de les cinc, i et portarem amb nosaltres. Et ficarem a l'escola.

Em vaig bellugar sobre el tamboret. Vaig mirar d'imaginar-me l'escola, però no vaig poder. En comptes d'això, vaig

pensar en l'escola dominical, a la qual assistia cada setmana i que odiava. Un noi que es deia Aaron havia dit a totes les noies que jo no sabia llegir perquè no anava a l'escola, i ara cap volia parlar amb mi.

–El pare ha dit que puc anar-hi? –vaig preguntar.

–No –va dir l'àvia–. Però en el moment que s'adoni que no hi ets, farà temps que haurem marxat. –Va deixar el meu bol a l'aigüera i va mirar cap a fora per la finestra.

L'àvia era una força de la natura, impacient, agressiva, amb aplom. Per mirar-la calia fer un pas enrere. Es tenyia els cabells de negre i allò intensificava els seus trets ja severs, especialment les celles, que s'empastifava cada matí en forma d'arcs gruixuts i foscos. Se les dibuixava massa amples i això feia que el seu rostre semblés estirat. També se les pintava massa altes i guarnien la resta dels seus trets amb una expressió d'avorriment, gairebé de sarcasme.

–Hauries de ser a l'escola –va dir.

–I si resulta que el pare t'obliga que em tornis? –vaig preguntar.

–El teu pare no pot fer-me fer ni una merda. –L'àvia es va aixecar, posant-se ferma–. Si et vol, haurà de venir a buscar-te. –Va vacil·lar, i per un moment va semblar avergonyida.– Ahir vaig parlar amb ell. Durant força temps, li serà impossible ferte tornar. Està pendent d'aquell cobert que està construint al poble. No pot fer les maletes i conduir fins a Arizona, no mentre encara faci bon temps i ell i els nois puguin treballar moltes hores al dia.

El pla de l'àvia estava ben tramat. Durant les setmanes anteriors a la primera nevada, el pare sempre treballava des que el sol sortia fins que es ponia, intentant aplegar prou diners a base de recollir ferralla i construir graners per sobreviure a l'hivern, quan les feines escassejaven. Encara que la seva mare escapés amb la menor dels seus fills, li resultaria impossible

deixar de treballar, no fins que el carretó elevador estigués cobert de gel.

–Hauré de donar el menjar als animals abans que marxem –vaig dir–. Segur que ell s'adonarà que he marxat si les vaques trenquen la tanca buscant aigua.

Aquella nit no vaig dormir. Vaig seure al terra de la cuina i vaig mirar com passaven les hores. La una de la matinada. Les dues. Les tres.

A les quatre em vaig aixecar i vaig posar les botes a tocar de la porta de darrere. Estaven empastifades de fems, i estava segura que l'àvia no permetria que entressin al cotxe. Me les vaig imaginar al seu porxo, abandonades, mentre jo escapava descalça cap a Arizona.

Vaig pensar què passaria quan la meva família descobrís que havia desaparegut. El meu germà Richard i jo passàvem sovint el dia sencer a la muntanya, per tant era probable que ningú se n'adonés fins a la posta de sol, quan en Richard tornés a casa a sopar i jo no. Em vaig imaginar els meus germans empenyent la porta per buscar-me. Primer provarien a l'abocador, aixecant blocs de ferro per si de cas alguna planxa aïllada de metall s'hagués mogut i m'hagués atrapat. Després sortirien fora, escombrarien la granja, grimparien als arbres i entrarien a la part de dalt del graner. Finalment, farien una batuda per la muntanya.

Llavors ja hauria passat el capvespre, aquell moment just abans que la nit caigui, quan el paisatge és només visible en la foscor i en la penombra, i el món que t'envolta el sents més que no el veus. Vaig imaginar els meus germans escampant-se per la muntanya, escorcollant els boscos negres. Ningú parlaria; els pensaments de tothom serien els mateixos. Les coses es podien posar horriblement malament a la muntanya. De sobte apareixien cingles. Cavalls feréstecs, que pertanyien al meu avi,

corrent sobre vessants espessos de cicuta, i hi havia una bona quantitat de serps de cascavell. Ja havíem fet aquella recerca quan un vedell va desaparèixer del graner. A la vall trobes un animal ferit; a la muntanya, un de mort.

Em vaig imaginar la mare plantada a tocar de la porta de darrere, amb els ulls escombrant la cresta fosca, quan el meu pare tornava a casa per dir-li que no m'havien trobat. La meva germana, l'Audrey, suggeriria que algú preguntés a l'àvia, i la mare diria que l'àvia havia marxat aquell matí a Arizona. Aquelles paraules flotarien en l'aire durant un instant. Després, tothom sabria on me n'havia anat. Vaig imaginar el rostre del pare, els ulls foscos empetitint-se, la boca arrufant-se en una ganyota mentre es tombava cap a la mare.

–Creus que ha decidit marxar?

La seva veu ressonaria, baixa i afligida. Llavors quedaria ofegada pels sons d'un altre record inventat: grills, després trets, després silenci.

Era un esdeveniment cèlebre, com me'n vaig assabentar més tard –com els de Wounded Knee o Waco–, però quan el pare ens va explicar la història per primer cop, va ser com si no ho sabés ningú més al món tret de nosaltres.

Va començar poc abans de la fi de la temporada de les conserves, que altres nens probablement anomenaven «estiu». La meva família sempre passava els mesos càlids envasant fruita per emmagatzemar-la, ja que el pare deia que la necessitaríem els Dies de l'Abominació. Un vespre, el pare va tornar neguitós de l'abocador. Anava amunt i avall per la cuina durant el sopar, fent a penes unes mossegades. Havíem de posar-ho tot en ordre, va dir. Quedava poc de temps.

Vam passar el dia següent bullint i pelant préssecs. A la posta de sol havíem omplert dotzenes de pots Mason, que estaven

disposats en unes fileres perfectes, encara calents de l'olla de pressió. El pare supervisava la nostra feina, comptant els pots i murmurant per dins. Llavors es va tombar cap a la mare i va dir:

–No n'hi ha prou.

Aquella nit, el pare va convocar una reunió familiar, i ens vam aplegar al voltant de la taula de la cuina, perquè era ampla i llarga, i hi podíem seure tots nosaltres. Teníem dret a saber amb què ens enfrontàvem, va dir. Era dempeus al cap de la taula; la resta estàvem asseguts en tamborets estudiant els taulons gruixuts de roure vermell.

–Hi ha una família prop d'aquí –va dir el pare–. Són lluitadors per la llibertat. No permetien que els rentacervells del govern fiquessin els seus fills a les seves escoles públiques, de manera que els federals els van perseguir. –El pare va fer una exhalació, llarga i lenta.– Els federals van envoltar la cabanya de la família, els van mantenir allà tancats durant setmanes, i quan un nen afamat, un noiet, va sortir d'amagat per anar a caçar, els federals el van matar a trets.

Vaig examinar els meus germans. Mai abans havia vist por al rostre d'en Luke.

–Encara són a la cabanya –va dir el pare–. Tenen els llums apagats, i s'arrosseguen pel terra, apartats de les portes i les finestres. No sé quant de menjar tenen. Potser moriran tots de gana abans que els federals es donin per vençuts.

Ningú va parlar. A la fi en Luke, que tenia dotze anys, va preguntar si els podíem ajudar.

–No –va dir el pare–, ningú no pot. Estan atrapats a la seva pròpia casa. Però tenen les seves armes, pots estar segur que per això els federals no han atacat encara. –Va fer una pausa per seure, doblegant-se a sobre del banc baix amb uns moviments lents i rígids. El vaig veure vell, exhaust.– No els podem ajudar, però ens podem ajudar nosaltres mateixos. Quan els federals vinguin a Buck's Peak, estarem preparats.

Aquella nit, el pare va arrossegar una pila de sacs vells de l'exèrcit fora del soterrani. Va dir que eren els nostres sacs de «pujar els turons». Vam passar aquella nit omplint-los amb provisions, medicines naturals, purificadors d'aigua, pedra foguera i acer. El pare havia comprat unes quantes caixes d'ALM militars –Àpats Llestos per Menjar– i en vam ficar als nostres sacs tants com hi vam poder encabir, imaginant el moment en què, després de fugir de casa i amagar-nos a les pruneres silvestres prop del rierol, ens els menjaríem. Alguns dels meus germans es van guardar revòlvers al seu sac, però jo només tenia un petit ganivet, i fins i tot així, quan vam acabar, el meu sac era tan gran com jo. Vaig demanar a en Luke que el pugés a un prestatge del meu armari, però el pare em va dir que el deixés a baix, on el pogués agafar de pressa, de manera que vaig dormir amb ell a dins del llit.

Vaig practicar posar-me el sac a l'esquena i córrer. No volia que em deixessin enrere. Vaig imaginar la nostra escapada, una fugida a mitjanit fins a la seguretat de la Princesa. La muntanya, així ho entenia, era la nostra aliada. Amb aquells que la coneixien podia ser amable, però amb els intrusos era traïdoria en estat pur, i això ens donaria un avantatge. D'altra banda, si pensàvem refugiar-nos a la muntanya quan vinguessin els federals, no entenia per què estàvem fent tanta conserva de préssecs. No podíem arrossegar un miler de feixucs pots Mason fins al cim. O és que potser necessitàvem els préssecs per atrinxerar-nos a casa, com els Weaver, i lluitar?

Semblava probable haver de lluitar, especialment uns dies més tard, quan el pare va tornar a casa amb més d'una dotzena de rifles procedents d'excedents militars, la majoria SKS, amb les baionetes primes i platejades acuradament doblegades sota els canons. Les armes van arribar en unes caixes d'estany estretes i estaven embalades amb cosmoline, una substància marronosa amb la consistència del llard que

calia treure. Després d'haver-los netejat, el meu germà Tyler en va triar un i el va col·locar sobre un plàstic negre, que va plegar per sobre del rifle abans de segellar-lo amb metres de cinta d'embalatge platejada. Després de posar-se el farcell a l'espatlla, el va carregar turó avall i el va deixar caure prop del vagó vermell. Llavors va començar a cavar. Quan el forat va ser prou ample i profund, va deixar caure el rifle a dins, i me'l vaig quedar mirant mentre el cobria amb terra, amb els músculs inflats per l'esforç i les barres serrades.

Poc després, el pare va comprar una màquina per fabricar bales a partir de cartutxos usats. Ara podíem aguantar més temps acorralats, va dir. Jo pensava en el meu sac de «pujar els turons», esperant-me al llit, i en el rifle amagat prop del vagó, i em vaig començar a preocupar per la màquina de fabricar bales. Era voluminosa i estava cargolada a una base de ferro al soterrani. Si ens agafaven per sorpresa, vaig suposar que no tindríem temps d'emportar-nos-la. Em preguntava si també hauríem de soterrar-la, amb el rifle.

Vam continuar fent conserves de préssec. No recordo quants dies van passar o quants pots havíem afegit als nostres magatzems abans que el pare ens expliqués més coses de la història.

–Han disparat a en Randy Weaver –va dir el pare amb una veu prima i irregular–. Va sortir de la cabanya per recollir el cos del seu fill, i els federals li van disparar. –Mai havia vist plorar el pare, però ara les llàgrimes li queien en un torrent continu des del nas. No se les netejava, només les deixava degotar per la camisa.– La seva dona va sentir el tret i va córrer cap a la finestra, amb el seu nadó en braços. Llavors hi va haver un segon tret.

La mare estava asseguda amb els braços creuats, una mà a través del pit, l'altra premuda sobre la boca. Vaig mirar fixament el linòleum pigallat mentre el pare ens deia com havien

tret el nadó dels braços de la seva mare, amb la cara empastifada amb la sang d'ella.

Fins aquell moment, alguna part de mi havia *volgut* que els federals vinguessin, havia anhelat l'aventura. Ara sentia una por autèntica. Em vaig imaginar els meus germans ajupits en la foscor, amb els rifles lliscant-los de les mans suades. Em vaig imaginar la mare, cansada i morta de set, allunyant-se de la finestra. Em vaig imaginar a mi mateixa jaient per terra, quieta i silenciosa, escoltant el xerric agut dels grills al camp. Llavors vaig veure la mare posant-se dreta i buscant l'aixeta de la cuina. Un flaix blanc, el brogit d'un tret, i ella queia. Vaig fer un bot per agafar el nadó.

El pare mai no ens va explicar la fi de la història. No teníem tele ni ràdio, de manera que potser ni ell mateix va saber mai com va acabar. L'última cosa que recordo que en va dir va ser:

–La propera vegada podríem ser nosaltres.

Aquelles paraules havien de romandre amb mi. En sentiria el ressò en el xerric dels grills, en el xipolleig dels préssecs caient dins d'un pot de vidre, en el so metàl·lic d'un SKS quan el netegen. Les sentia cada matí quan passava a tocar del vagó i m'aturava als morrons i la llobacarda que creixien on en Tyler havia soterrat el rifle. Molt de temps després que el pare hagués oblidat la revelació d'Isaïes, i que la mare tornés a ficar a la nevera garrafes de plàstic de llet «Western Family 2%», jo em recordava dels Weaver.

Eren gairebé les cinc de la matinada.

Vaig tornar a la meva cambra, amb el cap ple de grills i trets. A la llitera de baix, l'Audrey estava roncant, un brunzit baix i satisfet que em convidava a fer el mateix. En comptes d'això vaig enfilar-me al llit, vaig creuar les cames i vaig mirar per la finestra. Van tocar les cinc. Després les sis. A les set,